

ULUSLARARASI İNSAN HAKLARI, ULUSLARARASI İNSAN HAKLARI HUKUKU VE ÇEVRE GÜVENLİĞİ: ULUSLARARASI CEZA MAHKEMESİ BU ALANLARDAKİ BOŞLUĞU DOLDURABİLİR Mİ?

Arş. Gör. Mustafa ÖZEN*

I- GİRİŞ

İnsan hakları hukuku son yarım asrı aşkın süredir kayda değer gelişme gösterdi. Bu gelişmelerin çoğu, uluslararası düzeyde meydana geldi. Gelişim elbette büyüme ve genişleme şeklinde ya da düşme ve gerileme şeklinde olabilir. En son aşamada, son zamanlarda uluslararası insan hakları hukuku büyüme ve genişlemeye doğru eğilim göstermiştir. Büyüme, bu insan haklarını ihlal eden kişileri sorumlu tutarak temel sivil hakları kuvvetlendirmek için yeni yöntemlerin yaratılmasını gerektirebilir. Son yıllarda, sorumlu tutulabilirliği artırabilmek için yeni yöntemlerin yaratılması, uluslararası alanda avukatlık yapan avukatlar için etkili bir ilgi merkezi olmuştur. Bu etkili çalışma, Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin (şimdi sonra bu mahkeme için UCM kısaltmasını kullanacağım) Roma Sözleşmesi'nin benimsenmesiyle kurulması dolayısıyla (sözleşme Haziran 1998 de imzalandı) çok çabuk bir şekilde kendini gösterdi. Sözleşme hem usul hem de maddi hukuka ilişkin yenilikler getirdi. UCM'nin oluşumunda güçlü bir yargılama yönteminin yaratılmasıyla birlikte, Roma Sözleşmesi de 'tam olarak uluslararası toplumu ilgilendiren çok ciddi suçlar' şeklinde kabul edilmesi beklenebilecek şeylerin ayrıntılı bir listesini oluşturarak, daha önceki alışılmış ve gelenekleşmiş kuralları gözden geçirdi. Bu açıdan, Roma Sözleşmesi; insan hakları, uluslararası insan hakları hukuku ve uluslararası ceza hukuku arasında önemli bir bağ oluşturdu. Bu, bir ilim adamının uluslararası insancıl hukukunun 'insanlaştırılmış' şeklindeki niteliğinin ne olduğunu ortaya koyuyor.¹

Uluslararası İnsan Hakları ile uluslararası insancıl hukuk arasında kayda değer bir paralellik olmasına rağmen, En ileri aşama için bu, yaşam hakkı, ceza soruşturmasında bağışık tutulma hakkı ve vücut bütünlüğünün korunması hakkı gibi klasik insan hakları bağlantısı içinde meydana geldi. Gelişim, sosyal büyüme ve politik haklar ve onların uluslararası insancıl hukukunun dünyasında

* Kırıkkale Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Ceza ve Ceza Muhakemesi Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi

¹ Theodor MERON, At the Openin Session of the International Law Association International Law Weekend (November 4-6, 1999) (notes on file with the autor)

Uluslararası İnsan Hakları, Uluslararası İnsan Hakları Hukuku Ve Çevre

uygulanması çok yavaş olmuştur. Bu makalenin merkezinin oluşturması gereken; geleneksel sosyo – politik hakların keşfi, bazen çevre güvenliği şeklinde adlandırılan sağlıklı ve verimli bir çevrede yaşama hakkıdır.² En ileri aşama için, çevre güvenliği ve uluslararası hukuk arasında bağlantı zayıftır ve gerçekte uluslararası çevre hukuku ve insanlık sorunları arasındaki ayrılığı oldukça zor yansıtır. Uluslararası insancıl hukuk, insan merkezli yapılabılırken uluslararası çevre hukukunun çevre merkezli bir yapıya dönüştürülebileceği konusunda bir belirti yok.

Uluslararası insancıl hukuk ile çevre güvenliği arasındaki boşluk uluslararası alanda yetkin olan avukatlara güçlük çıkarabilir. Savaş halindeki karşı güçler, en ciddi insan hakları bağlamında insan haklarını kötüye kullandıklarında, çevre için aynı ve benzer şekilde ciddilikte geniş tahribat ve mantıksız zararlar meydana getiriler. Bu tahribat çok derin çevresel güvensizlik yaratır. Bu makalenin ikinci bölümü, zıt iki gücün yaptıkları tahribatın yol açtığı güvensizliği konu edinecektir. Uluslararası toplum, savaşın sonuçlarına insanlık için kayda değer ilgi göstermesine rağmen , savaşın çevresel sonuçları bakımından önemli bir şekilde çok daha umursamaz olmuştur. Bunun sebebi, gerçekleştirilen ilerlemenin çok gerçekçi bir araştırması ve çevresel koruma ile uluslararası insancıl hukukun bağdaştırılması bakış açısıyla yapılmasının hala gerekli görülmesi, uluslararası toplumun savaşın çevresel etkilerini nasıl denetleyeceğinin bir incelenmesinin yapılmasıyla çıkarılabilir. Üçüncü bölüm, bu sonuçların denetim altına alınmasında, uluslararası yasal düzenlemenin başarısını ve başarısızlığını inceler ve çevresel savaş suçlarını soruşturmak için, onun Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin yargılamasına odaklanması sağlar. Dördüncü bölüm, Uluslararası Ceza Mahkemesi özellikle çevre açısından tahrip edici davranışları cezalandırmak için uygun olmayabileceğini tartışır. Bu, diğer politik aygıtların ayırımında sürdürülen cezai nitelikteki yaklaşımların tam anlamıyla çevresel güvenliği harekete geçirip geçiremeyeceği sorununa daha fazla girmesi durumunu ortaya çıkarır. Beşinci bölüm yasaklayıcıdır, daha etkili olabilecek çevresel güvenliğin gelişimindeki yöntemlerin taslağını çizer. Beşinci bölüm, çevresel güvenliğin etkili artırımının çok yönlü bir yaklaşımını öne sürer ve bu; ceza soruşturmasını, önlemleri genişletmeyi ve özellikle uygun çareleri içerir. Bu çok yönlü yaklaşımlara ek bir unsur Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılan çevre ile ilgili yargılamadan esinlenilmiş ve bu; halihazırda yetkili olmayan kesimlere güvenli olmayan çevrenin teslim edilmesine karşı ayırım kabul etmeyen anlaşmaları korumak için daha etkili uluslar arası güç kullanımını gerektirir. Sonunda bu, hem insan haklarını koruma hem de uluslararası insancıl hukukla daha yakın bütünlüğü sağlamak için çevresel güvenliği cesaretlendirir.

² Bernard A. Weintraub, Environmental Security, Environmental Management, and Environmental Justice, 12 Pace Env'tl. L. Rev. 533, 546 (1995)

II. KARŞIT GÜÇLERİN FİİLLERİNİN SONUÇLARINA ÇEVRESEL BAKIŞ

Devletin varlığını korumak için stratejik bir aygıt (mekanizma) olarak çevrenin doğal yapısının bozulması (kirletilmesi) veya değiştirilmesi sık sık kullanılmaktaydı. İki bin yılı aşkın bir süre önce Roma askerleri Kartaca topraklarını tuzladılar. Çok daha yeni zamanlarda ABD ordusu balta girmemiş Vietnam ormanlarını ağaçların yapraklarını döken ilaç kullanarak mahvetti. Gerçekçe, 1962 ile 1971 tarihleri arasında ABD'nin o zamanlar Güney Vietnam'da olan ağaçların yüzde onundan daha fazlasına on iki milyon litre yaprak dökücü ilaç döktüğü tahmin ediliyor.³ ABD, zarara uğratılan ormanlık alanları on dört olarak tahmin ediyor. Diğer kaynaklar mevcut alanın üçte birine yakın olduğunu tahmin etmekte.⁴ Rakamlar tam olarak bilinmemekle birlikte, ağaçsız geniş toprak parçaları hala mevcuttur. Bu ağaçların yapraklarını döken ilaçlara maruz kalan siviller ve askerler bu durumlarının kendi ailelerine hastalık taşımalarına yol açtığını iddia ettiler. Şu anda Vietnam'da zihinsel ve fiziksel açıdan sakat kalmış on binlerce çocuk var ve bunların hastalıkları bu çocukların doğmasından önce ve hatta annelerinin gebe kalmasından önce ABD tarafından bölgedeki ağaçların yapraklarını dökmek için attıkları zehirlerden kaynaklandığına yönelik bir bağlantı kurulabilmektedir.

1990 – 1991 Körfez savaşı sırasında, çok miktarda petrol, Kuveyt'in su kaynaklarını kirletmek için İran Körfezine döküldü. Kuveyt petrol kuyuları kasten Irak askerleri tarafından ateşe verildi. Kuveyt'in işgali ve Irak'ın hukuka aykırı istilasının doğrudan bir sonucu olarak kaybedilen ve zarara uğrayan şeylerin tekrar geri getirilmesi için Birleşmiş Milletler Tazminat Komisyonu (UNCC - BMTK) oluşturuldu. UNCC hukuk mahkemesi bölümü ve hakem kararıyla çözüm bölümü olarak bir ilktir ve bu komisyon Kuveyt'in halkının sağlığına ve çevresel alanlarına yönelik zararları tazmin etmek ve toplu şekilde tazminat hukukuna yönelik açılmış davaları çözüme kavuşturmayı kabul etti. Bu olaylardan sorumlu tutulan Irak, gelecekte elde edeceği petrol gelirlerinden bir bölümü de dahil olmak üzere, dondurulmuş uluslararası mal varlığı hariç tutularak, söz konusu zararları ödeyecektir. Şu ana kadar 2.6 milyon dava dosyası bulunmaktadır. Bu dava dosyalarının maddi değeri 250 milyar ABD doları değerindedir.

³ Peter J. RICHARDS and Michael N. SCHMITT, *Mars MEET Mother Nature: Protecting the Environment During Armed Conflict*, 28 *Stetson L. Rev.* 1047, 1053 (1999).

⁴ Oscar ARIAS, *Responsibility of Nations to the Environment*, in *Proceedings of the First International Conference on Addressing Environmental Consequences of War: Legal, Economic and Scientific Perspectives* (June 10 – 12, 1998).

Uluslararası İnsan Hakları, Uluslararası İnsan Hakları Hukuku Ve Çevre

Çevrenin kendi içindeki dengesinin tahribatına ilişkin önemli raporlar da Yugoslavya Federasyonundan (YGF) meydana gelmektedir. NATO ittifak güçlerinin Yugoslavya Federasyonunu bombaladığı alanlarda NATO güçleri diğer endüstri üretimlerinin saklanması yarayan depolarla birlikte petrol arıtım tesislerinin tahrip olmasına yol açmışlardır. Bu tahribatların çoğu, ayırım gözetilmeksizin, çok yükseklerden atılan bombalar vasıtasıyla yapılmıştır. Bombalama, Pancevo'da petrokimya gübre ve arıtma tesislerinin tahribatına; petrolün, gazın ve dicloridin'in Danube ırmağına dökülmesine neden olmuştur. Pancevo bombardımanı, zehirli gazların kolaylıkla emilmesine de neden oldu.⁵Batı gözlemcilerinden birine göre sonuç; Romanya ve Bulgaristan'a giden nehirlere yayılan ve oradan da Karadeniz'e dökülen, çevrenin dengesini bozan kirli bir felakettir. Bilim adamları, Danube ırmağında oluşabilecek bir buzlanmadan meydana gelebilecek etkili sel selinden⁶ ve akabinde NATO güçlerinin saldırısı sırasında bombalanan Novi Sad'da, üç köprünün arkasında bu buz selinin takılıp kalmasından da oldukça endişelendiler. Hırvatistan ve Macaristan'ın bir kısmını da içine alan, Sırbistan'ın alçak bölgelerinin çoğu bu tehlike altında kalmıştır.

Kısaca eski dönemlerden günümüze sayısız miktardaki savaşlarda, çevresel tahribatların örnekleri doludur.⁷ Fakat korumasız çevreyi sadece gerçek savaşlar meydana getirmemiştir. Çevre, ulusların savaş araç ve gereçlerini yenilemeleri ve yine ulusların savaş tehdidi altından kurtulması (savaş, uçak vb. savaş araçlarından ve silahlardan arındırılması yoluyla) gibi işlemler sonucu meydana gelebilecek çetin tehditlerle de karşı karşıyadır. Bu konuda son olarak, Rusya'nın kuzey bu denizinde, özellikle denize ait narin çevreyi ciddi şekilde tehdit eden ve yetersiz ekonomik insan kaynaklarıyla gerçekleştirilen Rusya'nın deniz altı nükleer çalışmalarını askıya alma girişimlerini gösterebiliriz. Rusya, özellikle çevre üzerinde tehlikeli (zehirli) etkileri de olan özel nükleer ve kimyasal silahları denemiştir. Oldukça yakın zamanlarda, uluslararası toplum, savaş zamanında çevrenin kullanılmasının kabul edilemeyeceğiyle meşgul olan kişilerin ceza soruşturmasına uğramasına engel olmaya başladılar. Bu durumda, Roma Sözleşmesi'nin dili önemlidir. Birinci olarak, çevresel suçlar bağımsız bir şekilde yaptırıma tabi tutulur ve bu suçları işleyen kişilerin cezalandırılması için bir veri oluşturur. Nuremberg Ceza mahkemesi'nde, uluslararası çevre suçlarıyla ilgili bahisler seyrek olmasına rağmen son elli yılı aşkın bir süredir çevrenin kötüye kullanımı, çevrenin kirletilmesinden ayrı düşünölmeye başlandı. Bu

⁵ Tom WALKER, *Missile Strikes Pollute Danube and Mail* (April 19, 1999) at 1.

⁶ Marlise Simons, *Hungary Says Danube's Bombed – Out Bridges May Cause Floods*, N.Y. Times (October 24, 1999).

⁷ Neil A.F.Popoviç, *Humanitarian Law, Protection of the Environment, and Human Rights*, 8 Geo. Int=Envtl.L.Rev.69 (1995)

Yugoslavya'nın dağılmadan önceki durumu için Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin durumu ve Raunda için Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin durumu için geçerli değildir. Uluslararası Ceza Mahkemesi, doğrudan doğruya çevresel savaş suçları komisyonunda çevre güvenliğini olumsuz yönde etkileyip yaygınlaştıran kimseleri soruşturmaya yetkili değildir. Önceki Yugoslavya için Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin, doğal çevrenin güvenliği ile ilgili önemsiz bir tehlike oluşturan savaş suçlarına karşı, kısmi yargılama yetkisi vardı. Raunda açısından Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin çevre güvenliğini ihlal eden en küçük bir olay bile olsa yargılama yetkisi bulunmamaktadır. Roma Sözleşmesi'nin diline (metnine) bakıldığında, çevreyi kasıtlı bir şekilde zarara uğratma bir savaş suçu oluşturur. Sözleşmenin 8/2,(b),(iv). maddesi, 'İnsanların hayatının kaybolmasına, insanların yaralanmasına ya da malvarlıklarının zarar görmesine veya darmadağın olmasına, somut ve doğrudan doğruya tam olarak beklenen askeri faydayla ilişkilendirildiğinde, açıkça aşırı nitelik taşıyıp doğal çevreye yaygın, uzun vadeli ve şiddetli zararlar vereceği bilinciyle hareket etmek' şeklinde düzenlemiştir.

Md.8/2,(b),(iv)'in tarihsel görüşülmesine kısaca bakalım. Son görüşmeler için temel teşkil eden Roma Sözleşmesi'nin taslağı, md.8/2,(b),(iv)'de sonuç olarak benimsenen dil ile birlikte diğer üç seçeneği düzenledi. Kabul edilmeyen üç seçenek şunlardır:

1)İnsanların hayatının kaybolmasına, insanların yaralanmasına ya da malvarlıklarının zarar görmesine veya darmadağın olmasına doğal çevreye uzun vadeli ve şiddetli zararlar verilmesine neden olacak şekilde kasti olarak gerçekleştirilen bir saldırı, -askeri zorunluluktan dolayı yargılanamaz.

2)İnsanları hayatının kaybolmasına, insanların yaralanmasına ya da malvarlıklarının zarar görmesine veya darmadağın olmasına, doğal çevreye uzun vadeli ve şiddetli zararlar verilmesine bilerek neden olunması.

3)Kasti olarak çevrenin darmadağın edilmesi, doğal çevreye uzun dönemde etki edecek şiddetli zararların verilmesinin yasak olmadığı paragrafta yer almıyor.

Sonunda, kabul edilen hüküm, çevresel bir bakış açısından bir uzlaşıydı, orta bir yer işgal ediyordu. Bununla birlikte o, ulusal çıkar güvenliğinin askeri gelişimi için çevre bütünlüğünün ikinci sırada yer alacağı şeklindeki önemli sınırlamayı ilk seçenekle paylaşır. Başka önemli sınırlamalar da var. Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin yargılama yetkisi, özellikle savaş suçları bir planın parçası veya politikanın parçası ya da bu tür suçların geniş ölçekli işlenmesinin bir parçası olarak işlendikleri zaman sınırlanır. Olayların Roma Sözleşmesi'nin içine girmesi için, 'özellikle' ifadesinin ayrılmasına müsaade edilip edilmeyeceği sorunu ortaya çıkacaktır. Daha önemli bir sınırlama, tün Roma Sözleşmesi'nde doğal çevreye zarar vermeyi yasaklayan sadece tek bir

Uluslararası İnsan Hakları, Uluslararası İnsan Hakları Hukuku Ve Çevre

açık ifadenin kullanılmasıdır. Bu nedenden dolayı bu hüküm, Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin gücünün, geniş biçimde düzenlenen diğer suçlara yöneltileceği, çevresel suçların ikincil önemde olabileceğini gösterir. Sonuç olarak, bu hükmün etkisi, gerçeğe oranla çok daha açık olarak gözükecektir. Aynı zamanda Roma Sözleşmesi'nin çevresel savaş suçları hükmü, sadece savaş halindeki üye devletlere uygulanır. Zıt güçlerin karşılıklı tahrip edici savaşları sırasında oluşan çevresel kirlilik, izahı güç sonuçlar bırakır. Bu acı verici bir boşluktur. Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin sadece etkili ve eylemsel olarak düşmanlıklara katılan askeri güçler tarafından işlenen çevresel suçları engellememesi (bu suçların failini yargılayamaması) daha da acılı olan durumdur. Bunun için silahlı güçlerin seferberliğinde veya silahların denemesinde, silahlı güçler tarafından yaratılan güvenliksiz çevre için ilgili kişileri yargılama yetkisi yoktur. Her hangi bir silahsızlanma gelişimini denetleyecek yargılama yetkisi de yoktur.

8/(2) (b) (iv) maddesi daha özel nitelikte yorumlar da içerir. Kabaca bir bakış açısıyla, 8/(2) (b) (iv) maddesinin yazılış biçiminde üç tane temel yapı vardır. (1) Maddi unsur: doğal çevreyi 'geniş, uzun süreli ve şiddetli bir biçimde' etkileyecek bir saldırıdan oluşur. (2) İkinci bir maddi unsur, diğer adıyla zarar; 'somut ve doğrudan doğruya tam anlamıyla askeri bir fayda beklentisiyle ilişkilendirildiğinde 'açıkça aşırı' olmalıdır. (3) Eğer her iki maddi unsur bulunursa, doğal çevreye geniş, uzun süreli ve şiddetli bir biçimde zarar verebilecek şekilde yapılan saldırının, bilerek ve isteyerek yapıldığını kanıtlayarak manevi unsur gösterilebilir.

III - FİZİKİ HAREKET: YAYGIN, UZUN SÜRELİ VE ŞİDDETLİ ZARAR

Roma Sözleşmesi kapsamında başarılı bir kovuşturmada ilk önce ve ileriki aşamada zanlının; doğal çevreyi yaygın, uzun süreli ve şiddetli zarara uğrattığının kanıtlanması gerekecektir. Üç unsurun hepsinin birlikte ispat edilmesi büyük önem taşır. Yaygın, uzun süreli ve şiddetli' ifadesi, savaş zamanında çevrenin kullanılmasından bahseden az sayıda insancıl uluslararası diğer sözleşmelere kendi ifade tarzıyla bildirir. Örnek olarak 1977 Askeri Yasaklar konusunda Birleşmiş Milletler sözleşmesi veya diğer her hangi Çevresel Teknik Değişikliklerin Düşmanca Kullanımının Yasaklanması Sözleşmesi (ÇTDDKYS) gösterilebilir ve 1949 Cenevre Sözleşmesi'ne 1977 de eklenen bir nolu protokol gösterilebilir. Bununla birlikte, bu üç unsuru birlikte gösterme zorunluluğunu gerçekleştirerek, Roma Sözleşmesi'nin ifadesi, bu üç özellikten ayrı tutularak sadece birinin kusurunu ispat etmeye dayanan ÇTDDKYS'nin sözlerinden eski haline geri döner. Tam olarak yaygın, uzun süreli ve şiddetli ifadesi ne anlama gelir? Roma Sözleşmesi bu noktada bir açıklamada bulunmuyor. Uluslararası Ceza Komisyonu (UCK) yaygın (geniş alan yayılmış) uzun süreli ve şiddetli ifadesini, 'zararın genişliği (büyüklüğü)

veya yoğunluğu, onun zaman bakımından sürekliliği ve zarar tarafından etkilenen coğrafi alanların ölçümü' şeklinde tanımlandı. Bununla birlikte, Uluslararası Kızılhaç Örgütü (UKHÖ) çevreye karşı, yaygın, uzun süreli ve şiddetli zararları oluşturan şeyin ne olduğu konusunda meselenin daha özel yoruma açık olduğunu söylüyor. Bu noktada, silahsızlanmanın anlaşılması konusunda ÇTDDKYS'nin sözleşmesinde yer alan bu terimlerin uygulanmasıyla ilgili bazı yol gösterici yorumlar Uluslararası Kızılhaç Örgütü'nün Cenevre Konferansı çalışmasıyla sağlanır.

Bu ek çalışma, ÇTDDKYS sözleşmesinde bu terimler tanımlanmadığı için gereklidir. Uluslararası Kızılhaç Örgütü'nün (UKHÖ) silahsızlanmanın sağlanması konusundaki Cenevre çalışmasında bu terimler şöyle tanımlanmaktadır.

Yaygın (geniş alan yayılma) : Yüzlerce kilometrelik bir alanı ifade eder.

Uzun süreli : Bir aylık bir süre veya yaklaşık bir mevsimlik bir süreyi ifade eder.

Şiddetli : İnsan hayatı, doğal ve ekonomik koşullar ya da diğer mal varlıkları için zarar verici, önemli ya da zarar verici durumu ifade eder. Silahsızlanmanın anlaşılması konusunda, Uluslararası Kızılhaç Örgütü'nün Cenevre çalışmasında terimin yorumu, ÇTDDKYS sözleşmesi için bu yorumun kullanılmasının sınırlanmasını, Uluslararası Kızılhaç Örgütü'nün Cenevre çalışmasının şart koşulmasıyla azaltılır ve eğer benzer terimlerin yorumu diğer uluslar arası sözleşmelerde kullanılmışsa bu yorumlara zarar verme kastı aranmaz. ÇTDDKYS sözleşmesi, askeri amaçlar için doğal çevrenin olağanüstü değişikliğe uğratılmasıyla ilgili olduğu için sel baskınlarının meydana getirilmesi gibi, sel baskınının ağırlığının ne olduğu açık değil eğer sel baskını her hangi bir şekilde meydana gelirse fiilin cezası Uluslar arası Ceza Mahkemesi tarafından verilir. ÇTDDKYS daha geniş yol gösterici yorumu kapattığı için, 1. protokoldeki yorumlardan elde edilebilir. Özellikle ÇTDDKYS'nin dili Roma Sözleşmesi'nin diline (yazılış şekline) benzediği için. Çevresel bakış açısından bakıldığında, 1. protokoldeki yasaklar, ÇTDDKYS'deki yasaklardan çok daha sınırlıdır. Örneğin, uzun süre ifadesi, Uluslararası Kızılhaç Örgütü (UKHÖ) tarafından aylar yerine on yıllar anlamında kullanılmıştır. Yaygın ve uzun süreli terimleri, bu terimlerin içeriğini en ileri noktada tanımaz, çevresel zararları coğrafi açıdan ve süre bakımından sınırlama şeklinde tanımlamaya çalışır.

Gezegen tek bir ekosistemden oluştuğu için, yeryüzünün bir parçasının çevresel açıdan bozulması son aşamada tüm gezegeni etkiler.⁸ Gerek duyulan

⁸ Lynn Berat, Defending the Right to a Healthy Environment : Toward a Crime of Geocide in International Law, 11 B.U.Int=1 L.J. 327.347 N. 102 (1993)

Uluslararası İnsan Hakları, Uluslararası İnsan Hakları Hukuku Ve Çevre

şiddet, küresel finans çevreleri tarafından, henüz değerlendirilmeyen küresel doğal kaynaklardan ayrılmış bir kısma yönelik zararın cezalandırılmayacağı, (bu küresel çevrenin çok yönlü yapısı veya önemli türü olmasına rağmen) anlamına gelir. Doğal kaynakların insanlarca tüketilmesini ve insan hayatını etkileyen zarar şiddetinin insan merkezli sınırlanması, savaş zamanında çevresel korumanın daha fazla bulunmasıyla daha genel bir kusurun altını çizer. Başka bir ifadeyle, aslında bu koruma çevreyi korumayla ilişkilendirilemez. Fakat daha ziyade insanın çevreyi kullanma gereksinimi durumudur. Daha acı olanı, Roma Sözleşmesi'ne imza atan bazı devletlerde sözleşmenin uygulanması, insan merkezli sınırlamayı Roma Sözleşmesi'nin 8. (2) (b) (iv). maddesinin maddi unsurlarının tanımına atfetmiştir. Örneğin, Alman askeri el kitabı, doğal çevreye yönelik yaygın, uzun süreli ve şiddetli zararı; 'insan yaşamına ve doğal çevreye büyük bir müdahale' olarak tarif ediyor. Tanımının yapılması gereken bir diğer sözcük doğal çevredir. UCM'nin 43. oturumunda ayrıntılı olarak düzenlenen raporda mahkeme, doğal çevrenin geniş bir tanımını yaptı. Bu tanım doğal çevreyle birlikte insani çevreye de yer verdi. Böyle geniş bir tanım, tahribattan sadece insani çevrenin korunmasını (şehirler, konutlar, özel mülkiyet konusu mallar) değil aynı zamanda çevresel güvenliği de kapsayan Roma Sözleşmesi'nin 8. (2) (b) (iv) maddesi için de geçerlidir. UCM'nin doğal çevre tanımını şöyledir; 'Doğal çevre kelimesi, çevrenin korunmasında temel öneme sahip koruma alanlarının yanı sıra, insan ırkının geliştiği yer ve çevresini kapsayacak genişlikte değerlendirilmelidir. Doğal çevre kelimesi bu nedenle denizleri, atmosferi, iklimi, ormanları, diğer fauna, flora gibi bitkileri ve diğer biyolojik unsurları kapsar'. Doğal çevre konusunda, 'yaygın, uzun süreli ve şiddetli' kelimelerinin etraflıca açıklanması Roma Sözleşmesinde bir notun anlaşılmasını göstermek için önemlidir.

Devam eden hazırlık komisyonu toplantıları bu tartışma için uygun bir forum oluşturdu. Gerçekte, hazırlık komisyonu, Roma Sözleşmesi'nde düzenlenen bütün suçlar için bir bütünün parçası olarak, 8. maddedeki suçların unsurlarını, genel kabul görececek bir şekle sokmaya çalışmıştır. Maalesef böylece, çevresel savaş maddesinin özel nitelikteki tartışması çok fazla sınırlandı. Yine de, suçun unsurlarının tanımı, her hangi bir hükmün uygulamadaki etkisini geçersiz kılma konusunda böyle yüksek bir seviyeye yerleştirilmemesini gösterir. Bu, 'yaygın, uzun süreli ve şiddetli zararın' ne anlama geldiğini anlamadaki belirsizlik, şundaki uluslararası toplum tarafından sorumluluk yoluna gidilmesinde bir gevşemeye gidilmesinin nedenini oluşturabilir.

IV - ASKERİ FAYDANIN ETKİLERİNİ AKLAMAK

'Askeri fayda' askeri zorunluluğa göre çok daha düşük bir delil başlangıcına dayanabilir. Sonuç olarak, 8 (2) (b) (iv). maddedeki yasağın, geleneksel uluslararası hukukun daha önceki yasaklarından daha dar olabilir. 8

(2) (b) (iv). maddedeki durumda, askeri fayda hırsı, sadece tam olarak somut ve doğrudan doğruya beklenen askeri faydanın çevresel zararları haklı çıkarabileceği gerçeğiyle sınırlanır. Yine de tam olarak beklenen somut ve doğrudan doğruya askeri fayda beklentisini askeri zorunluluğa göre ispat etmek hala daha kolay gözüküyor. Ek olarak, askeri zorunluluk savunması, gerçekte geleneksel uluslararası hukukun parçasını oluşturabilmesine rağmen I. Protokoldeki ‘yaygın, uzun süreli ve şiddetli zarar yasağı’, yanlış giden şeyi yok etmek için her hangi bir askeri fayda ya da zorunluluğun kanıtı izin vermediği kayda değer bir nottur. Sonuç olarak, 8 (2) (b) (iv). maddenin yasağı, I. Protokoldeki yasağın gevşetilmiş bir görünümüdür. 8 (2) (b) (iv). maddede askeri fayda ile ilgili olan başka durum var. İlki, bir ‘orantılık testi’ (çevresel zarar tam olarak somut ve doğrudan doğruya askeri fayda ile ilişkilendirildiğinde açıkça aşırı olmalı) yapılmasına rağmen, ‘açıkça aşırı’lığı gösteren örnek tanım veya kılavuz yok. Gerçekte, yan zararın (ek zararın) tanımında, ‘açıkça’ ek sözü, var olan her hangi bir yasal kaynakta belirtilmiyor. Son noktada, Roma Sözleşmesi’ne katılan tafraların anlamlandırması veya Uluslararası Ceza Mahkemesi’nin ilk kararlarında da yok. ‘Açıkça aşırılığı’nın ispatı her hangi bir kişiyi suçlu bulmak için gerekli olduğundan ve ispat yükü savcıya ait olduğundan, ne tür araştırma şekli ve veri ileri sürülmek zorunda kalacaktır? Ek olarak somut, doğrudan doğruya ve tam olarak askeri fayda gibi sıfat terimleri oldukça belirsizdir ve henüz uluslararası hukuk tarafından anlaşılır bir şekilde tanımlanmadı. Bu terimlerin anlamlarını Roma Sözleşmesi de, daha özel anlamlar (özel bir gayret sarf ederek) yükleyerek belirtmedi. ‘Tam olarak’ terimi için, Uluslararası Kızılhaç Örgütü (UKHÖ), ‘tam olarak’ teriminin özel bir amacının, önemli bir askeri faydaya sahip olabileceğini, uzun bir zaman diliminin sonunda hissedilebileceğini ve kendi amacı çevresi dışında başka alanlarda askeri faaliyeti etkileyeceğini ifade ettiğini’ öne sürdü.⁹ Sonunda, askeri faydanın etkilerini yok etme çalışması, çevresel suçları cezalandırmak için 8 (2) (b) (iv). maddenin gücünde ağırlık oluşturacaktır. Sonuçta, askeri fayda basitçe ‘beklenen’e gereksinim duyar. Bu terimin önemi nedir? Beklenenin, anlamı konusunda bazı sınıflandırma daha önceki uluslararası sözleşmelerde ‘askeri fayda’ kullanımını yapan bir düşünce açıklamalarından çıkarılabilir. Çok sayıda devlet askeri faydadan anladıklarını, tam olarak ayrılmamış bir saldırıdan beklenen askeri ya da özel parçalar halinde düşünülen saldırıdan beklenen askeri faydayı göstermek için planladıklarını açıkladılar. Ek bir not olarak, değerlendirilecek olan beklenti ölçüsünün neye göre ve kim tarafından yapılacağı açık değildir. ‘Beklentiye’ nesnel bir unsur bulmak zorunluluğu var mıdır? ya da öznel bakış açısıyla, henüz gerçekleşmemiş bir inanış oluşturulabilir mi? Eğer askeri fayda görüşü, askeri

⁹ U.N.Doc. A/CONF. 183/INF/10 (July 13 1998)

Uluslararası İnsan Hakları, Uluslararası İnsan Hakları Hukuku Ve Çevre

düşünce (mantık) içinde öznel kalırsa, ya da politik liderler yapılan taktik kararlara bağlı kalırlarsa, o zaman savunma alabildiği kadar gerçekleşebilir. Savunmanın kötüye kullanımını kısmak için, çevreye yönelik yaygın, uzun süreli ve şiddetli zararları, bir saldırının askeri faydasının haklı bulunabildiği zamana göre, nesnel bazı ölçütler oluşturmak önemlidir.

Askeri fayda savunmasına uygun anlamlar vermedeki zorluklar, sorunların içine daha fazla girerken ortaya çıkarlar. Bu sorunlar, uluslararası hukuk ile uluslararası insancıl hukuk arasındaki ilişkiyi askeri bakış lehine tekrar düşünmeye sevk eder. Soykırım ve işkence gibi belli uygulamalar ulusal egemenliği savunmak için temel teşkil etseler bile asla üslenilemeyeceği için, uluslararası toplum tarafından yaptırıma bağlandı. Kasten çevrenin kirletilmesi niçin benzer şekilde yasaklanmasın?

V - ZİHİNSEL UNSUR : YOĞUN KAST

8 (2) (b) (iv) . maddesine göre cezai yaptırım, sadece tam olarak beklenen askeri faydalarla ilişkilendirildiğinde, açıkça aşırı olacak şekilde çevreye yönelik kasten yaygın, uzun süreli ve şiddetli zararlara yol açacak kişilere uygulanır. Kişinin, çevresel zararlara yol açacağı tam bilinci içinde hareket ettiği ispatlanmalıdır. Roma Sözleşmesi bunun için, listelenmiş sonuçların meydana geldiğini, saldırının bilinçli olarak gerçekleştirildiğini varsayar. Uluslararası Kızılhaç örgütü (UKHÖ) 'bilinç içinde' sözünü, kişinin 'ihmallikle, tedbirsizlikle' değil fakat sözleşmede yer alan neticeleri kasten işlemesi şeklinde yorumlamıştır. Çevreye yönelik yaygın, uzun süreli ve şiddetli zararlara dikkatsizlik veya ihmalkarlıkla yol açan kişi sorumlu olmadığı için bu, ihmalkarlıkla harekette bulunan kişinin her hangi bir yaptırıma tabi tutulmayacağı anlamına gelir. Bunun için madde, sadece kişisel suçlu için geçerlidir. Bu zor duruma cevap vermede çevresel hak (adalet) görüşü 'bütün toplumlar için ekolojik tehlikelerden eşit koruma' yaratmaya teşebbüs eder.¹⁰ Zarar gören taraflar, eşit koruma hükmünü ihlal eden yetkisiz küçük gruplar üzerindeki eşit olmayan çevresel yükümlülük dağılımını tartışırlar. Diğerleri, federal yardım sandığının masraflardaki net ayrımcılık konusunda belirli bölge ülkelerinde çevresel imkanları yerleştirmek için öneriler sundular. Uygulanabilir bir kanun sağlayan 6. başlığı tamamlamak için yürürlüğe konulan kuralları 'çevresel koruma temsilciliğinin' (ÇKT) kendi yetkisini uygulama alanında, kişilere yönelik ayrımcılık adına çevresel politik konuyu yönetmek için yetkili olması tartışması da ortaya çıktı. Çevresel hak (adalet) yasası, sadece başarıyı

¹⁰ Lincoln L. Davies, Working Towards a Common Goal? Three Studies of Brownfields Redevelopment in Environmental Justice Communities, 18 Stan. Env'tl=L.j. 285, 287 (1999)

sınırlamıştı. Mahkeme eşit koruma yasasının bir ihlali bulmadı.¹¹ Mahkeme sadece, 6. başlığın kasti ayrımcılığı yasakladığına karar verdi. Farklı gücün (etkinin) tersine olarak kasti ayrımcılığın çevresel hak (adalet) olaylarında ispatlanabilmesi çok güçtür. ÇTK'nın kurallarının ihlali iddiasına gelince, bazı mahkemeler böyle bir iddiayı güçlendirmek için özel bir kanuni hakkın mevcudiyeti konusunda şüphelerini belirttiler.¹² Bu ana kadar ki en yüksek çevresel adalet iddiası, ÇTK kurallarına göre ortaya atılmış bir istektir. Bu, kaliteli yaşamla ilgili olan Chester sakinlerinin davasıdır. Yapılması zor olan iş, bir atık arıtma tesisini yapmak için bir izin konusuydu ki bu, çok daha özel olan bir çevreyi kirleten fırın tesisi içindi. Bu tartışma için gerçek dayanak noktaları pek çok çevresel hak talepleri idi. Chester Delaware eyaletinde kurulmuş 42 bin kişilik bir şehirdir. Delaware eyaletinin 500 bin kişilik nüfusunun 0/0 91'ini beyazlar oluşturmasına rağmen Chester'in nüfusunun 3/2'sini Afrika kökenli Amerikalılar oluşturmaktadır. Şikayetçiler Delaware eyaletinin beş atık arıtma tesislerinin Chester'de yapılmış olduğunu, geriye kalan iki tesisin diğer beyazların oturmakta olduğu iki şehirde kurulmuş olduğunu söylediler. Daha önceden var olan bu orantısızlıktan dolayı kişiler, bu yerlere tesis yapılmasına yönelik izin'in 'çevresel ırkçılık' teşkil ettiği iddiası ile devlete karşı dava açmalarına rağmen devlet, Chester'de yeni arıtma tesisi kurulmasına verdi. Yerel mahkeme davayı reddetti. Üçüncü bölge idare mahkemesi bunu kaldırdı. ÇTK kuralları içinde şikayetçilerin zımni bir özel kanun hakkı olduğuna ve böylece yargılama için iddialara izin verilmesi gerektiğine hükmetti. 8 Haziran 1998'de ABD Temyiz Mahkemesi bu tartışmayı tekrar gözden geçirmek için kendine çevresel adaleti değerlendirmek üzere yapılan başvuruyu ilk uygun bir zamanda görüşmeyi kabul etti. Ne var ki, Temyiz Mahkemesi, 17 Ağustos 1998'de temyiz başvurusunu reddetti ve dosyayı Üçüncü Bölge (istinaf) Mahkemesi'ne gönderdi. Geri gönderme, tartışmalı olan konunun temeline yöneliktir. 30 Nisan 1998'de Temyiz Mahkemesi başvuruyu almadan önce çevreyi kirleten fırına ilişkin izin sona erdi ve başvurucunun başvurusunda işaret ettiği gibi Chester'de bir atık arıtma tesisi kurma planının artık olmayacağı biçiminde izin iptal edildi. Chester'deki kişileri ilgilendiren Üçüncü Bölge Mahkemesi kararının geri gönderilmesi, çevresel adalet istemini desteklemek için önemli bir emsal kararı kaldırdı. Bununla birlikte bunu geri gönderme, Üçüncü Bölge Mahkemesi'nin kararının hukuka aykırı olduğu anlamına

¹¹ Alice Kaswan, *Environmental Laws: Grist for the Equal Protection Mill*, 70 U. Colo.L.Rev.387, 432 (1999)

¹² Bradford C. Mank, *Is There a Private Cause of Action Under EPA's Title VI Regulations? The Need to Empower Environmental Justice Plaintiffs*, 24 Colum. J. Envtl= L.1, 10-13 (1999).

Uluslararası İnsan Hakları, Uluslararası İnsan Hakları Hukuku Ve Çevre

gelmiyor.¹³ Temyiz Mahkemesi henüz bu konuda görüş bildirmemiştir. Sonuç olarak ABD'deki çevresel adalet isteklerinin yasal geleceği hala ümit vericiliğini korumaktadır.¹⁴ Çevresel adalet istemi şeklinde mahkemeye dava açılmasının yapısındaki usulü güçlükler rağmen bir çevresel hak davasıyla yüz yüze kalma durumunun olması, ABD'deki hükümet politikalarını etkilemiştir. Davalar üzerindeki endişeler ve onların etkileri konusundaki kaygılarda, çevresel yönetim uygulamasını etkilemiştir.¹⁵ Ayrımcı karşıtlığı uluslararası görüşmenin esas verimliliği ve insan hakları sözleşmesi çevresel adalet istemi için güçlü bir neden sağlar mı? Ayrımcılığa karşı yasaklar, insan hakları evrensel bildirgesi, ve medeni ve siyasi haklar sözleşmesindeki ve her türlü ırk ayrımcılığının yasaklanması konusundaki uluslararası sözleşmede yer almaktadır. Ayrımcılığı yasaklayan önemli bölgesel anlaşmalar, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesine ek olarak Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi'nde yer almaktadır. Bu sözleşmeler, uluslararası çevresel hak taleplerine izin vermesine karşın şimdiye kadar çevresel güvenliği ileri sürmek için bir aygıt olarak, uluslararası insan haklarının kullanımını açıklayan çok az yazı bulunmaktadır. Uluslararasılaştırılmış çevresel adalet; "Çevresel güvenlik bir evrensel fikir olabilir, sadece tam olarak evrenselmiş bir çevresel sorumluluğun bir parçası olarak elde edilebileceğini" önerdiği için bu bir şanslıdır. Uluslararası avukatlar için çevresel adalet şu iki konuda çekici olabilir. (1) Aynı durumdaki kişilerin eşit muamele görmesi (2) Devletler arasında kişilerin eşit olması. Birincisi, çevresel adalet bir ulus devlet içinde ırksal, etnik, ya da sınıf üstünlüğü politikalarını gerçekleştirme için aygıt olarak kasten doğal çevrenin kötüye kullanılmasına "çevresel temizlik" savaşımına yardım edebilir.¹⁶ Çevresel temizleme; kişileri, grupları, toplumları, ve hatta canlıların yaşamını sürdürmeye ihtiyaç duyulan en alt seviyedeki çevresel kaliteyi", yaşam biçimlerini, yeniden yerleştirilmiş bir güç, boyun eğdirme veya asimilasyon ya da içsel kolonileşme gibi daha ileri politik amaçlar olarak reddedebilir. Bu bakış açısı, çevresel güvenliğin yaratılması, hükümetin ayrımcılık konusunda güç kullanımını hakıyla yansıtabilir. Bir ulus devletin

¹³ Powel v. Ridge, 1999, U.S. App. LEXIS 20092 (3rd Cir. 1999); Burton v. City of Belle Glade, 178 F. 3d 1175 (11th Cir. 1999)

¹⁴ Goshen Road, Environmental Action Team v. United States Department of Agriculture, 1999 WL 187264 (4th Cir. 1999)

¹⁵ Paul Zielbauer, Garbage Transfer Stations Face Civil Right Injury, N.Y. Times (March 7, 1999)

¹⁶ Bill Weinberg, War on the Land: Ecology and Politics in Central America 76 (1991); Ricardo A. Navarro, Environmental Impacts of the Civil War in El Salvador, in Proceedings of the First International Conference on Addressing Environmental Consequences of War : Legal, Economic and Scientific Perspectives (June 10-12 1998); Alvaro Jose Rodriguez, Environmental Impacts of International Armed Conflict in Colombia, in Proceedings of the Perspectives (June 10-12 1998)

yasaları ve mahkemeleri meselede bir çözüm önermedikleri sürece uluslararası sözleşmeler içindeki kişisel uygulanabilir çözümler ya da uluslararası politikalar, yanlışları düzeltmek için en iyi ulaşılabilir seçenek oluşturabilir. İkincisi, çevresel adalet, gelişmekte olan ülkelerin ve fakir (ikinci sınıf) insanların orantısız bir şekilde gelişmiş ülkelerin çevresel kirlenmelerine maruz kaldıklarını gösterebilir. Önemli bir örnek, gelişmiş ülkelerde üretilen atıkların gelişmekte olan ülkelere taşınması ve oraya boşaltılmasıdır.¹⁷ Gelişmekte olan ülkelere bu atıkları kabul etmesi karşılığında ödeme yapılmasına rağmen onlar çoğu zaman güvenli bir şekilde boşaltılması bakımından teknolojik yetersizliğe sahiptirler ve alındı makbuzuna dayanılarak boşaltılması yetersizdir. Onlar aynı zamanda bu boşaltımı denetlemek için yasal ve bilimsel alt yapı eksikliğine de sahiptirler. Bu, daha sonra yerel toplumlarda çevresel güvenliğin gündeme gelmesine neden olur. Bir yazar, gelişmiş ülkelerden gelişmekte olan ülkelere tehlikeli atık naklinin uluslararası alanda çevresel ırkçılık olduğunu ileri sürmektedir.¹⁸ Son zamanlarda yapılan sözleşmeler gelişmiş ülkelere gelişmekte olana ülkelere atık naklini engelleyici hatta yasaklayıcı hükümler içermesine rağmen çevresel adaleti ihlal eden bu tür taşımacılığın özelliği ulusların benzer ölçüleri içerecek bu tür anlaşmalarına müsaade etmez. Uluslararası insan hakları söyleminde bu tür taşımacılığa karşı yasağın kaldırılması, tekrar gözden geçirilecek olunan maddelerin geniş bir biçimde ihracına da izin verebilir. Gelişmekte olan ülkelere çevresel açıdan tehlike arz eden ürünlerin tehlikeli şekilde yapılan ihracatlar sonucu yol açtığı çevresel tahribatlar örnek verilebilir. Bu ürünler ‘tehlikeli atık’ oluşturmazsa o zaman uluslararası sözleşmelerin kapsamı dışında olurlar. Bununla birlikte, bu tür gizli taşımacılık çevresel konuda uygulanan uluslararası ayrımcılık karşıtı ilke (kural) tarafından hakıyla suç muamelesi görebilir.

Çevresel adaletin uluslararası seviyeye yükseltilmesi yeni bir kurumun oluşturulmasını gerektirecektir. Mahkemeler, temsilcilikler çevresel adaletin varlığını belirleyebilirler mi? Ülke mahkemeleri veya uluslararası insan hakları komisyonu yeterli midir? Ya da yeni uluslararası insan hakları mahkemesinin kurulmasına gerek var mı? Bu bağlamda çevresel adaletin uluslararası seviyeye yükseltilmesi yeni haklarının oluşumunu da gerektirecektir. Örneğin, halk sağlığı veya kişi güvenliği şeklinde uluslararası seviyede tanınmış bir hak var mıdır? Böyle bir hak, çevresel ayrımcılığa dayalı kötü muamele veya çevresel güvensizlik yoluyla çevrenin tahrip edilmesi durumunda bir çare olması

¹⁷ Rozelia S. Park, An Examination of International Environmental Racism Through the Lens of Transboundary Movement of Hazardous Wastes, 5 Ind.J.Global Legal Stud.695 (1998); Hugh J. Marbury, Hazardous Waste Exportation: The Global Manifestation of Environmental Racism, 28 Van.J. Transnat'l L. 251 (1995)

¹⁸ Marbury a.g.e, s. 291

Uluslararası İnsan Hakları, Uluslararası İnsan Hakları Hukuku Ve Çevre

açısından bulunmalıdır. Bu özel boşluğun doldurulmasında çevresel adalet için avukatlar Stockholm Bildirgesi tarafından cesaretlendirilmelidir ki bu bildirme, adalet, eşitlik ve çevrenin iyi durumda olması arasında bağlantı kurmakta olup 1972 yılının ilk zamanlarında tamamlanmıştır. Bu bildirmeye göre ‘İnsan, özgürlük için temel haklara, eşitliğe, yeterli yaşam koşullarına, insan şerefiyle ve sağlığıyla bağdaşır nitelikli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir ve insan şu andaki çevreyi ve gelecek nesilleri korumak ve geliştirmek için ciddi sorumluluk altındadır’.

Ortaya çıkan ikinci bir sorun, ayrımcılığın kasten olup olmamasıdır veya ayırım gözetici etkinin ispatı bir şikayeti haklı göstermek için yeterli midir.

Özet olarak, çevresel güvenli taşımacılığın arttırılması için bir alet olarak çevresel adalet istemi teşebbüs aşamasında kalmış ve açıklanmamış bir fırsatlar olarak kalacaktır. Bu çevresel adalet istemi, devletlerarası seviyede politik açıdan kendi kendini yönetme hakkıyla önemli bir bağ kurmasına rağmen açıklanmamış olarak kalır. Bu tür istekler ‘en alt düzeyde bir çevre kalitesinin devamında medeni ve politik hakların yanı sıra kişisel haysiyetin varlığı için bir ön koşul olmasını önerir. Çevresel adalet istekleri aynı zamanda bölgesel düzeyde ve gruplar şeklinde politik sürece dahil olan vatandaşları cesaretlendirerek demokratikleşmeyi geliştirebilir.¹⁹ ‘Uluslar arası güç çalışmalarını (işlemlerini) harekete geçirmek için kişisel mağduriyetlere izin vererek’ bu tür istekler bilgi aktarımı ile birlikte politik katılımı artırabilir. Geniş ölçekte çevresel adalet istemi devletler arası seviyede hak geliştirmek gibi sosyo-ekonomik haklarla birlikte çevresel koruma hakkına bağ kurmada yardım edebilir. Gelişim için fırsatlar, gelişmiş dünyadan geliştirmekte olan dünyaya gelişmiş dünyanın kendi endüstrisini geçirdiği zaman engellenebilir. Son olarak, çevresel adalet görüşünün aktarılması menfaatler ve evrensel çevresel yönetim yükümlülüğünün paylaşımında eşitliğin arttırılması için fikrî açıdan bir adalet oluşturabilir. Bu yükümlülükler göre çevresel adalet, evrensel çevre sorunlarıyla ilgili sorumluluğun yüklenilmesi konusunda eşitlikçi dağıtım hakkıyla yapabilir. Bu noktada doğru eşit dağıtım, gelişmiş dünyanın bu çok büyük maliyetlerin ve sorumlulukların üstlenilmesini kabul etmesini gerektirecektir. Bu, bir uluslararası çevresel hukuk ilkesini geliştiren geliştirmekte olan ülkeler ile gelişmiş ülkeler arasındaki ‘ortak fakat farklı sorumluluklar’ söylemini ortaya çıkaracaktır.²⁰ Sonunda, cezai yaptırım veya ön koruyucu hareket ya da çevresel adaletin, çevresel güvenliği geliştirmek için kabul gören yaklaşım oluşturup oluşturmayacağı gerçekten sorun değildir. Gerçekten bütün bu üç görüşü göz ardı eden çok merkezli bir yaklaşım, politik sonuçları en üst

¹⁹ Taibi, a.g.e, s. 491 -492

²⁰ Philippe Cullet, Differential Treatment in International Law: Towards a New Paradigm of Inter-state Relations, 10 E.J.I.L. 549, 577 (1999)

seviyeye çıkarabilir. Böyle bir çok yönlü yaklaşım, çoğu suçları cezalandırarak, özendirici planlar içinde ihmali suçluyu vazgeçirerek, havaya ilişkin şikayetler için kişileri bir çare etrafında uzlaştırarak ve evrensel toplumu endüstrileşmenin dış çevreye etkilerini eşitlikçi bir yükümlenmeye cesaretlendirerek çevresel güvenliği arttırabilir.

VI. SONUÇ

Roma Sözleşmesi'nin 8 (2) (b) (iv). maddesi, doğal çevreye yönelik 'yaygın, uzun süreli ve şiddetli' biçimde kasten zarar verici hareketleri suç kabul eder. Bu suçun UCM'nin yargı yetkisi içinde olması sınırlı sevinmenin ve biraz üzülmünün sebebidir. Düş kırıklığı, I. Protokol ve ÇTDDKYS sözleşmesi nedeniyle yasaklanan bu tür davranışlardan kaynaklanmaktadır. Bununla birlikte, Roma Sözleşmesi bu tür yasaya aykırı davranışları cezalandırmak için önemli bir şekilde çok daha uygun imkan sağlayabilir. 'Yaygın, uzun süreli ve şiddetli zarar' terimlerinin yapısı gereği bu terimlere yönelik getirilecek delillerin ispatı gerçekten çok zor olacaktır. Ek olarak çevresel savaş suçları önemli bir şekilde bilme ve istemenin (kastı) varlığını gerektirir. Suç oluşturan davranış nesnel temelde (objektif) cezalandırılmaz sonuç olarak, hukuku bilmemek bir savunma olabilir (mazeret olabilir). Bu, daha sonra çevresel eğitim ve bilimin aktarılmasının uygun görülmemesi şeklindeki isteğe göre daha az istenir. Yaygın, uzun süreli ve şiddetli bir şekilde kasten çevreye yönelik verilen zararı, askeri faydanın elde edilmesi amacıyla şeklinde bir savunma olarak kabul etmek, Roma Sözleşmesi'nin 8 (2) (b) (iv). maddesinin uygulama etkisini yok edebilir.

Çevresel suçların Roma Sözleşmesi'ne dahil olması kayda değer düşünceyi de ortaya çıkarabilir. Düşünme noktasının ilkesi, çevresel güvenliği arttırmak için bir aygıt (kurum) olarak UCM'nin tam kullanımınıdır. Son olarak, bu tür güvenliği arttırmak için bir kurum olarak UCM'nin temel sınırlarından bazıları, sadece onun yapısından kaynaklanmaz, onun benimsediği cezalandırıcı görüşten kaynaklanır. Sonuç olarak, bu maddeler ön koruyucu hareket ve çevresel adaletin, çevresel suçlara cevap vermek için uluslar arası hukukun içine dahil edilmesini önerir. Bu birbirine karışmış (harmanlanmış) yaklaşımlarla yapılacak yargılama usulleri, uluslararası ceza hukuku, savaş hukuku, uluslararası ticaret hukuku, uluslararası insancıl hukuk ve uluslararası ayırım karşıtlığı hukuku gibi farklı alanlarda birleştirici bir ana unsur olarak hizmet etmesi için çevresel güvenliğe izin verir. Sadece böyle bir çok merkezci yaklaşım vasıtasıyla uluslararası savaş zamanında kasten neden olunan yaygın, uzun süreli ve şiddetli zararların dar sınırlarının dışında çevresel güvenliği arttırabilir.